

SEMESTRÁLNÍ PRÁCE

OTEVŘENÉ DÍLO

„ Pojem otevřené dílo (opera aperta) zavedl v roce 1962 ve stejnojmenném spise Umberto Eco, známý spisovatel, žurnalista a sémiotik a jedná se o dílo, které nemá jednoznačný výklad, nabízí různé interpretace a často nelze přesně určit ani jeho žánr.“¹

„ Každé umělecké dílo je zcela jistě otevřené vícero možným pohledům, které se odvíjí od osobnosti toho, kdo toto dílo vnímá, tedy diváka, posluchače, čtenáře, atd... Vnímání je aktivním poznávacím procesem, kdy v daný okamžik smysly zachytí informaci o vnitřním či vnějším světě. Je to proces organizace a interpretace zachycených informací v souvislosti s předchozími zkušenostmi.“²

Umberto Eco pojem otevřené dílo vztahuje především k literatuře , jeho nejslavnější román Jméno růže je typickým příkladem otevřeného díla. Při vysvětlování tohoto pojmu si však bere na pomoc spíše obor hudební. Jako příklad zde uvedeme skladbu Klavierstück XI Karlheinz Stockhausena, kdy skladatel předkládá hráči jeden dlouhý arch notového zápisu se sekvencí notových seskupení. Tím se již stává otevřeným dílem, protože záleží jen na hráči, v jakém sledu bude tyto sekvence hrát. Toto dílo tak přímo vybízí k různým interpretacím. Autor vlastně nechává zcela na interpretovi, aby skladbu sestavil dle vlastního uvážení. Další typicky otevřená díla z oblasti hudby mohou být kupříkladu Pousseuerovo Scambi, Boulezeova Třetí klavírní sonáta . Všechny tyto apelují na iniciativu hráče, a proto se nabízejí jako díla otevřená, nikoliv jako díla konečná.

Estetici často hledají v myšlence úplnosti a otevřenosti spojení s artefaktem uměleckého díla. Potom je umělecké dílo chápáno jako konečný produkt autorova úsilí, adresát dodává své vlastní předpoklady a způsob, jakým zformuje smysl. Porozumění původnímu artefaktu je pak modifikováno jeho vlastní individuální perspektivou. Forma uměleckého díla, na níž závisí estetická hodnota, je tak ve vztahu k počtu možných perspektiv, z nichž může být chápána. Umělecké dílo je tedy kompletní uzavřenou formou, ale zároveň vytváří otevřenou formu k různým interpretacím. Každá recepcí uměleckého díla je tak zároveň jeho interpretací a tvořením.

Pozoruhodnou otevřenost najdeme v otevřené formě baroka. Forma baroka je nesmírně dynamická, směřuje k neurčitosti efektu (úhly sklonu, hra světla a tmy) a nutí pozorovatele přesunovat pozice tak, aby dílo vždy ukázalo něco nového, čímž je zajištěna opět jeho otevřenost.

Měli bychom vzpomenout již na začátku zmiňovanou literární oblast. Tady určitě stojí za zmínku tvorba F. Kafky, který ve své tvorbě hojně využívá prvku víceznačnosti nebo neurčitosti, čímž opět činí své dílo dílem otevřeným. Dílo Jamese Joyce Odysseus, v němž hlavní hrdina je velkou neznámou a my opakovaně objevujeme něco nového, dále kupříkladu Brechtova dramata. W. Y. Tindall usuzuje (na základě Valéryho tvrzení, že neexistuje správný význam textu) , že umělecké dílo může kdokoli, včetně jeho autora, užít jakkoliv se mu zamane. Tento směr chápe literární dílo jako neustálou potencialitu otevřenosti. Zmiňovaný P. Valéry také říká, že umělecké dílo je mechanismus, které může každý, včetně jeho autora, používat tak, jak pokládá za vhodné.

1 Arts Lexikon

2 Arts Lexikon

Tyto příklady nabízejí otevřenost založenou na teoretické, mentální spolupráci vnímatele, který musí svobodně interpretovat umělecká data, tedy produkt, který již byl organizován ve strukturní celek. Pokud ale znovu připomeneme Pousseuovo dílo Scambi, pak adresát musí dílo doorganizovat a spolupracuje se skladatelem na vytváření kompozice. V souvislosti se Scambi vzniká nový pojem, a to umělecké dílo v pohybu, což znamená, že sestává z neplánovaných nebo fyzicky nekompletních strukturních jednotek. Dílem v pohybu jsou umělecká díla vyjadřující vnitřní mobilitu, kaleidoskopickou schopnost představovat vnímатели neustále obnovované aspekty. Vytvářejí vlastní prostor, který zaplňuje formu. Příkladem díla v pohybu je kromě zmiňovaného Scambi např. Mallarmého Livre. Tuto literární produkci autor nikdy nedokončil, ač jí věnoval celý svůj život. Livre byl zamýšlen jako pohyblivý aparát, pohyblivý a otevřený ve smyslu kompozice. Koncept otevřenosti a dynamismu ilustruje mnoho situací einsteinovské fyziky. Existuje jistá analogie mezi světem jeho a světem díla v pohybu. V obou můžeme popřít předepsaný úhel pohledu, ale za dané organizovanosti autor nabízí interpretovi, adresátovi či vnímатели dílo k dodělení, avšak zůstává nadále dílem autorovým. Ten také nabízí k dodělení možnosti, které již jsou racionálně organizovány.

Každé umělecké dílo je účinně otevřeno potencionálně nekonečnému počtu různých čtení. Otevřené dílo počítá se svobodnou aktivitou čtenáře, který na vytváření konkrétní podoby uměleckého díla participuje.

Zdroje: ARTS LEXIKON

WIKIPEDIE

UMBERTO ECO – POETIKA OTEVŘENÉHO DÍLA